

«مطالعات جامعه‌شناسی»

سال چهارم، شماره سیزدهم، زمستان ۱۳۹۰

ص ص ۹۱-۱۱۰

مطالعه تطبیقی بررسی نقش و کارکرد پدران در خانواده و میزان رضامندی آنان از موقعیت خود*

دکتر زهرا قاسمی^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۲

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۳/۳/۳۱

چکیده

خانواده از مهم‌ترین نهادهای جامعه است و پدر به عنوان عنصر اصلی خانواده در سه سطح کلان، میانه و خرد در نظام اجتماعی همپای خانواده کارکرد تاثیرگذار بر جامعه دارد. این مقاله با هدف شناخت عوامل برجسته و اصلی موثر بر نارضایتی پدر از نقش و جایگاه خود در خانواده تدوین شده است. تحقیق توصیفی تبیینی است و با تعداد ۵۰۰ پدر ساکن در تهران، دارای حداقل یک فرزند ازدواج نکرده، پرسشگری شده است. روش نمونه‌گیری احتمالی طبقه‌بندی است. چارچوب نظری تحقیق در سه سطح خرد، میانه، کلان تدوین شده است. با استفاده از دیدگاه دورکیم، وبر و مارکس، تغییر در تقسیم کار، میزان وابستگی پدر به والدین، تغییر نوع وظایف عملی پدر، تفاوت‌های میان نسلی پدر و فرزندان، تفاوت تحصیلی، سنی و شغلی زن و مرد، میزان پدرسالاری، میزان قدرت زن و در جامعه شناسی خرد میزان تابعیت زن، نوع پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در خانواده بررسی شده است. واژگان کلیدی: رضامندی پدر، پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در خانواده، تفاوت‌های میان نسلی پدر و فرزندان، تغییر نوع وظایف عملی پدر، تغییر تقسیم کار پدر، تغییرات نقش پدر، تغییر کارکرد پدر، تفاوت تحصیلی و سنی و طبقه اجتماعی و شغلی زن با مرد، ساخت اقتصادی خانواده.

مقدمه

خانواده از مهم‌ترین نهادهای جامعه است. خانواده در جامعه امروزی، در سه سطح کلان، میانه و خرد در نظام اجتماعی کارکرد مؤثر دارد. خانواده در سطح خرد نقش‌پذیری اعضای خانواده و عملکرد نهادینه کردن هنجارها و فرهنگ رفتاری، یادگیری ارزش‌ها و آرمان‌ها، جامعه‌پذیر کردن کودکان را به عهده دارد.

* استخراج از پژوهش انجام شده در معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

۱. عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، استادیار گروه علوم اجتماعی؛ تهران- ایران.

کارکرد سطح میانه خانواده، متوجه سازمان‌ها و خرده نظام‌های درون جامعه است، خانواده محلی برای ایجاد احساس امنیت خاطر، آرامش، رفع خستگی، تأمین رفاه عاطفی، بازسازی انرژی و توان نیروی فعال جامعه است.

کارکرد سطح کلان خانواده امروزه در پی تحولات اخیر در سطح جهانی بسیار مهم است. همان طوری که شاهد تغییرات متوالی در ساختار جوامع در حال توسعه هستیم. توسعه انسانی به عنوان، اساسی‌ترین و مهم‌ترین شاخص تغییر و تحول پایدار و پویا در نظام اجتماعی مطرح شده است. از این دیدگاه خانواده محل یادگیری سازگاری دو جنس مخالف در کنار هم، براساس روابط عاطفی و زناشویی است. در بستر روابط خانوادگی، مرد و زن طی دوره طولانی زندگی مشترک باز اجتماعی می‌شوند تا بتوانند حقوق خصوصی یکدیگر را به رسمیت بشناسند و وظایف و کارکردهای خود را با دیگری انطباق دهند و مجدداً یاد بگیرند چگونه رعایت یکدیگر را بکنند تا صلح و سازگاری و حسن نیت میان دو نفر جریان یابد. از این دیدگاه خانواده در سطح کلان، نیروی انسانی را برای صلح پایدار در روابط اجتماعی و حتی میان جوامع آماده می‌کند (بشیریه، ۱۳۷۸: ۸۱).

زمانی که میان والدین رابطه مبتنی بر رعایت حقوق سایر اعضا و انجام تعهدات متقابل و نیز همکاری عاطفی است، خانواده در این شرایط آرام و کم تنش می‌تواند سه سطح کارکرد خود را ایفا کند و در مسیر توسعه کلی جامعه حرکت کند. علی‌رغم نیاز شرایط اجتماعی کنونی به چنین خانواده‌ای به دلیل شرایط گذار اجتماعی و نابسامانی در ایران شاهد، وجود بقایای خانواده گسترده در کنار اجزای جدید و ضروری خانواده هسته‌ای هستیم. این دو ساختار در جامعه تضاد ایجاد کرده است. وجود حاکمیت پدر در خانواده‌ای گسترده و تأکید ساختار ذهنی و قانونی جامعه بر نقش پدر به عنوان رئیس خانواده، گذار خانواده را با دو مسئله اساسی روبرو کرده است. از یک سو نیاز به قواعد جدید در روابط میان زن و شوهر، و از سوی دیگر توسعه روابط انسانی مبتنی بر نیاز متقابل عینی و رعایت حقوق و وظایف زن و شوهر، مطرح است.

پدر به عنوان اصلی‌ترین عضو خانواده در ایران و کشورهای در حال توسعه مهم‌ترین نقش را در خانواده دارد. متاثر از شرایط گذار اجتماعی، و تحول خانواده از مدل گسترده به سوی مدل تقریباً هسته‌ای، بحران اقتصادی، گسترش تکنولوژی و امکانات زندگی ماشینی، رشد رسانه‌های ارتباط جمعی جهانی و ... نوع الگوی ساختار قدرت، تصمیم‌گیری و اجرای امور در خانواده تغییر کرده است. این تغییرات سبب ایجاد تعارضاتی میان نقش‌های قدیمی پدری که جزء فرهنگ و ارزش‌های خانوادگی شده است از یک سو و نقش‌های ضروری جدید پدری شده است (آرون، ۱۳۷۰: ۳۰). محصول این تعارضات نارضایتی پدر از نقش و جایگاه خود در جامعه است. پس پدر به عنوان هادی خانواده، حمایت‌گر اصلی خانواده، تأمین کننده نیازهای مالی خانواده لازم است محور بررسی و توجه قرار گیرد. مجموعه عوامل اجتماعی و

شخصیتی و نیز تغییر پنداشت پدران از نقش و جایگاه‌شان لازم است مورد بررسی دقیق قرار گیرند (قاسمی، ۱۳۹۲: ۵۷).

برای دستیابی به هدف اول: شناخت میزان تغییرات نقش پدر از گذشته تاکنون (توصیفی) ابتدا نقش‌های امروزی و سنتی که پدران برای خود قائلند و پنداشت پدران از نقش و جایگاه خود در خانه، و سپس وظایف و نقش‌های عینی سنتی و امروزی که پدران عملاً بر عهده گرفته‌اند بررسی شد. به منظور تحقق هدف دوم (تبیینی) شناخت عوامل برجسته و اصلی نارضایتی پدر:

۱. شناخت ساخت اقتصادی خانواده از نظر میزان انرژی که پدر برای تامین معاش می‌گذارد. ۲. شناخت ساخت اجتماعی خانواده از نظر میزان تفاوت جایگاه زن در مقابل مرد ۳. شناخت میزان نفوذ زن و قدرت او در خانواده ۴. شناخت میزان وابستگی والدین به پدر ۵. شناخت تفاوت‌های میان نسلی بین پدر و فرزندان ۶. شناخت میزان پدرسالاری در خانواده ۷. شناخت میزان تابعیت و سازگاری زن در خانه ۸. شناخت سطح دانش و اطلاعات درخواستی پدر، بررسی می‌گردند.

مبانی نظری

مطابق با نظردورکیم، با افزایش تراکم جمعیت و تشدید ارتباطات، تقسیم‌کار سنتی مبتنی بر معیارهای محول جای خود را به تقسیم کار اجتماعی مبتنی بر معیارهای محقق نظیر تخصص و تجربه می‌دهد. تحول خانواده از مدل گسترده با ازدست دادن کارکردهای اساسی قبلی و پذیرش کارکردهای جدید مبتنی بر اشتراک در شیوه احساس و عمل، سبب تقویت اخلاق مدنی و انسجام خانوادگی مبتنی بر نیاز متقابل می‌گردد (اعزازی، ۱۳۸۰: ۱۶۹). با توجه به نظر دورکیم می‌توان گفت در ایران در حال گذار امروزی به موازات فروپاشی نظام سنتی جامعه، نظام نوین شکل نگرفته است. در حالی که تکنولوژی جدید وارد شده است و تقسیم کار اقتصادی رخ داده است. اما در خانواده میان اعضای خانواده قواعد عمل و رفتار متناسب با شکل جدید و کارکردهای جدید و تقسیم کار اقتصادی جدید، ایجاد نشده است (Ogburn and tibitz, 1934: 670) و خانواده ایرانی، دچار نابسامانی (آنومی و آنومیا) است. این برزخ سنت و مدرنیته از دیدگاه کارکردگرایی ساختاری مرتن، زمینه را برای انواع شیوه‌های تطابق ناهمخوانانه درون خانواده و برون آن از جمله هنجارشکنی، طغیان، انزوای طلبی فراهم کرده است (مرتن، ۱۹۶۸: ۱۸۶ و ۲۱)؛ (والاس، ۱۹۸۰).

در ایران تقسیم کار سنتی مبتنی بر شرایط اجتماعی دوران سنتی را داریم و مرد دارای نقش‌های طایفه‌ای، فامیلی، پدری و همسری می‌باشد. در حالی که در خانواده هسته‌ای الویت پدر و همه تلاش پدر برای زن و فرزند است و خانواده والدینی اهمیت کمتری دارند (کوئن، ۱۳۷۰: ۱۲۰). اثر میزان وابستگی پدر به والدین بر رضایت پدر از زندگی خانوادگی بر اساس این تئوری تعیین شده است.

با تحول جامعه و رشد جمعیت تنوع مشاغل و پیچیدگی آن زندگی اجتماعی تغییر کرد و شهرها به تدریج گسترش یافتند، جامعه از مدل روستایی خارج و خانواده نیز دگرگون شد (گیلزنر، ۱۳۷۴: ۴۲۰).

فعالیت‌های اقتصادی مردم و نحوه توزیع این فعالیت‌ها در بخش‌های سه‌گانه اقتصادی، میزان مواد، تجهیزات درمانی، آموزشی و رفاهی، شرایط زندگی و سطح درآمد، چگونگی مشارکت زنان در امور خارج از منزل (زنجان‌زاده، ۱۳۷۲: ۱۲۴)، نقش‌های جدید را برای پدر آورد (اعزازی، ۱۳۸۰: ۱۲۱). پدر همان پنداشت قبلی از نقش‌ها و وظایف خود دارد، در حالی که در جامعه امروزی زندگی می‌کند. پدرانی که نقش‌های جدید را پذیرفته‌اند در واقع آن نقش‌ها را درونی کرده و اجرا می‌کنند احتمالاً میزان رضایت بیشتری از زندگی خانوادگی داشته و تعارض کمتری در ایفای نقش‌های خود دارند. اثر نوع وظایفی عملی که پدران انجام می‌دهند و نوع پنداشت پدران از نقش‌ها و وظایف خود بر رضایت پدر از زندگی خانوادگی منطبق بر این تئوری بدست آمد.

در جامعه‌شناسی خرد، دیدگاه‌های نمادگرا در تحلیل کنش اجتماعی افراد بیشتر روی عوامل ذهنی، نمادین از جمله پیامدها، ارزش‌ها، گرایش‌ها و ویژگی‌های شخصیتی آنان تأکید می‌کنند. فردکنشگر موجود آگاه، مختار، فعال و سازنده کنش‌های اجتماعی خود است (ریتزر، ۱۳۸۹: ۱۱۱-۱۰۱). وبر برای کنش‌ها معانی ذهنی قائل است و بنابراین برای تحلیل رخدادها و پدیده‌ها، یافتن معانی ذهنی کنشگر مهم‌ترین راه شناخت است. پدر بر همه اعضای خانواده تسلط داشته و این تسلط از دید همه اعضای خانواده قابل قبول است. به طوری که زنان نیز جامعه‌پذیر شده و از خود انتظار حرف شنویی از مرد تابع بودن در برابر خواسته‌های او و درون خانه ماندن و انجام امور تکراری و ساده خانه به شکل یومیه و تکراری را دارند (سگال، ۱۳۷۰: ۲۶۷-۲۵۷). اثر تابعیت زن از مرد و پدرسالاری بر رضایت پدر از زندگی خانوادگی با این دیدگاه رابطه دارد.

از دیدگاه مارکس، میزان رشد نیروهای مولد و نیز نوع نیروهای مولد در هر جامعه، رابطه انسان با طبیعت و به تبع آن رابطه انسان با انسان را تعیین می‌کند (مارکس، ۱۹۷۳: ۳۰). پس رهایی انسان در گرو میزان تضاد میان نیروهای تولیدی و رابطه موجود در شیوه تولید آن‌هاست. هرچه این تضاد بیشتر و آگاهی و اطلاع نیروهای تولید از شرایط خود بیشتر شود، زمینه تبدیل آگاهی در خود به آگاهی برای خود فراهم شده و اختلاف میان طبقه تحت ستم با طبقه مسلط بیشتر می‌شود (جکسون و اسکات، ۲۰۰۲: ۳). پدران هم‌چنان خواهان تسلط بر نیروی تولید (زن خانه‌دار و زن شاغل مسئول تولد فرزند، بزرگ کردن، تغذیه، پرورش کودک، آشپزی، نظافت و پخت و پز ...) بوده و ناراضی از تغییر موقعیت زن هستند (ساروخانی، ۱۳۷۵: ۱۲۰)، اثر تفاوت تحصیلی، سنی، طبقه اجتماعی و شغلی زن با مرد بر میزان رضایت پدر از زندگی طرح گردید.

عملکرد پدران در خانواده به عنوان یک پدیده اجتماعی در دیدگاه‌های تلفیق‌گرای امروزی جامع‌تر از دیدگاه‌های تقلیل‌گرای جامعه‌شناسی خرد و کلان تحلیل شده است. گیدنز در قالب دیدگاهی تلفیقی، کنش انسان را در ارتباط با دو دسته عوامل خرد و کلان مرتبط برهم یکی ساختارهای اجتماعی و دیگری عامل انجام کار تحلیل می‌کند. او هرکنش را برآیند عوامل ساختاری و شخصیتی می‌داند و با طرح مفهوم

ساختارمندی وابستگی متقابل میان ساختار و کنش را مورد تأکید قرار می‌دهد. از دیدگاه گیدنز بین ویژگی‌های ساختاری خانواده و نیز رضایت پدران پیوستگی متقابل داریم (ریترز، ۱۳۷۴: ۶۰۳-۶۰۰).

روش پژوهش

در این تحقیق از روش کمی و کیفی به طور متوالی استفاده شد. در مرحله اول: با مصاحبه اکتشافی از خود پدران و متخصصین جامعه علمی تغییرات نقش و کارکرد پدران تدوین گردید. در مرحله دوم: با اطلاعات حاصله و مطالعات نظری مفاهیم اصلی تعریف گردیده و با کمک روش پیمایش و با استفاده از پرسشنامه از جامعه آماری اطلاعات گردآوری گردید. قلمرو زمانی و مکانی تهران بزرگ به سه بخش شمال و مرکز و جنوب تقسیم و به صورت تصادفی از هر بخش ۳ منطقه انتخاب و در هر منطقه نه الی یازده محله بطور تصادفی در نظر گرفته شد. نمونه‌گیری در داخل این ۵۰ محدوده نیز به صورت احتمالی انجام شد. با پدران دارای حداقل یک فرزند (فرزند ازدواج نکرده) که با همسر خود زندگی می‌کنند پرسشگری صورت گرفت. حجم جامعه ۵۰۰ نفر پدر در نظر گرفته شد.

جدول توصیفی

ابتدا جدول متغیر وابسته و سپس متغیرهای مستقل سطح کلان و در انتها متغیرهای مستقل سطح خرد را مشاهده می‌کنید.

جدول شماره (۱): فراوانی میزان رضایت پدران در خانواده‌های مورد بررسی

سوال یا مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص اصلی	گزینه	فراوانی	درصد
از موقعیت خود در خانواده	بسیار کم	نما	زیاد	۱۸۸	۳۸
رضایت از قدرشناسی کل خانواده،	کم	نما	زیاد	۲۰۱	۴۰
رضایت از عملکرد فرزندان.	متوسط	نما	زیاد	۲۰۲	۴۰
رضایت از عملکرد همسر	زیاد	نما	زیاد	۱۹۷	۳۹
رضایت از رابطه میان همسر و فرزندان	بسیار زیاد	نما	زیاد	۱۹۱	۳۸
رضایت از کارهایی که به عهده اوست	نما	متوسط	زیاد	۱۹۷	۵۳

میزان رضایت پدران توسط شش گروه سوال سنجیده شد. برای هر سوال پنج حالت "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" را در نظر گرفتیم. بیشترین فراوانی متعلق به گزینه زیاد است. به طوری که از کل پدران پاسخگو در تعداد ۱۸۸ خانواده، بیش از یک سوم پدران از موقعیت خود در خانه زیاد راضی هستند. در تعداد ۲۰۱ خانواده، بیش از یک سوم خانواده‌ها پدر از کل فضای خانواده و قدردانی از زحماتش زیاد راضی است. در تعداد ۲۰۲ خانواده، بیش از یک سوم خانواده‌ها پدر از عملکرد فرزندان خود زیاد راضی

است. در بیش از یک سوم خانواده‌ها پدر از همسر خود و از زحمات او زیاد راضی است. در ۳۸ درصد خانواده‌ها، رضایت پدر از رابطه میان همسر و فرزندان زیاد است. در بیش از نیمی از خانواده‌ها، پدر از کارهایی که به عهده اوست متوسط راضی است.

متغیرهای مستقل سطح میانه

شامل: ساختار اقتصادی خانواده، ساختار اجتماعی خانواده، وابستگی ساختی خانواده به والدین پدر، مقدار قدرت ساختی زن، تفاوت میان نسلی خانواده، توان کاربرد تکنولوژی روز هستند.

جدول شماره (۲): فراوانی مشخصات ساختار اقتصادی خانواده‌های مورد بررسی بر حسب شرایط اشتغال پدران

مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص	گزینه	فراوانی	درصد
تعداد شغل‌های پدر	(یک شغله ... ۴ شغله)	نما	یک شغله	۳۸۰	۷۶
نوع شغل پدر	(کارگرفصلی، خدماتی جزء ... علمی تخصصی)	نما	رده ۵ کارمند، فروشنده و ...	۲۴۳	۵۰
میانگین ساعت کار پدر	(۵ تا ۱۸ ساعت)	نما	۸ - ۹ ساعت کار	۱۵۷	۳۰
اشتغال زن	(خانه‌دار، شاغل)	نما	خانه دار	۳۲۲	۶۷

ساختار اقتصادی با چهار گروه سوال بررسی شد. بیشترین فراوانی متعلق به گزینه یک شغله بودن مرد است و ۳۸۰ خانواده (سه چهارم) مرد دارای یک شغل است و فشار دو شغله بودن را ندارد. در نوع شغل بیشترین فراوانی متعلق به تقریباً نیمی از پدران است که دارای مشاغل رده پنجم در دسته‌بندی ما هستند کارگر فصلی، خدماتی جزء و ... . در بررسی میانگین ساعت کار پدر بیشترین فراوانی متعلق به گزینه ۸ ساعت کار در روز است. در یک سوم از پدران یا خانواده‌ها مرد مانند همه جوامع سرکار می‌رود. در اشتغال زن بیشترین فراوانی متعلق به زن خانه‌دار است، تقریباً دو سوم از پدران یا خانواده‌ها زن خانه‌دار است.

جدول شماره (۳): فراوانی مشخصات ساختار اجتماعی، خانواده‌های مورد بررسی بر حسب تفاوت‌های میان پدر با مادر

سوالات یا مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص	گزینه	فراوانی	درصد
تفاوت تحصیلی مادر و پدر	زن بسیار کمتر از مرد،	نما	زن و مرد برابر	۲۴۴	۴۸
تفاوت طبقه اجتماعی مادر و پدر	زن کمتر از مرد،	نما	زن و مرد برابر	۳۷۵	۷۵
تفاوت درآمد مادر و پدر	زن و مرد برابر،	نما	زن بسیار کمتر از مرد	۲۳۰	۴۶
تفاوت رتبه شغلی مادر و پدر	زن بیشتر از مرد،	نما	زن بسیار کمتر از مرد	۱۶۶	۳۲
تفاوت سن مادر و پدر	زن بسیار بیشتر از مرد،	نما	زن کمتر از مرد	۳۵۸	۷۱

ساختار اجتماعی توسط پنج گروه سوال، در پنج حالت "زن بسیار کمتر از مرد، زن کمتر از مرد، زن و مرد برابر، زن بیشتر از مرد، زن بسیار بیشتر از مرد" سنجیده شد. در بررسی تفاوت تحصیلی زن و مرد

بیشترین فراوانی (تقریباً در نیمی از خانواده‌ها) درگزینه تحصیل زن و مرد برابر، است. تقریباً سه چهارم از خانواده‌ها زن و مرد سطح طبقاتی همسان هم دارند. در بررسی تفاوت درآمد زن و مرد تقریباً نیمی از پدران، زن درآمد بسیار کمتر از مرد دارد. در تفاوت رتبه شغلی زن و مرد تقریباً دو سوم از خانواده‌ها زن شغل بسیار کم اهمیت‌تر از مرد دارد. تفاوت سن زن و مرد درتقریباً دو سوم از پدران یا خانواده‌ها سن زن از مرد کمتر است.

جدول شماره (۴): فراوانی مشخصات وابستگی والدین پدر به خانواده‌های مورد بررسی بر حسب میزان نیازهای آنان

سوال یا مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص اصلی	فراوانی	درصد	
وابستگی محل زندگی والدین	(مستقل، وابسته به یک فرزند، یا یکی از فرزندان، نزدیک به من و وابسته به پدر پاسخگو)	نما	محل زندگی مستقل	۱۷۷	۳۵
وابستگی درآمد والدین	(مستقل، تاحدی وابسته فرزندان، کاملاً وابسته به بچه‌ها، تاحدی توسط من، کاملاً وابسته من)	نما	درآمد مستقل	۲۷۵	۴۶
وابستگی مراقبتی والدین	(سالم، تقریباً سالم، کمی بیمار، بیمار مزمن، زمین گیر)	نما	والدین سلامت	۱۳۰	۲۶
نیاز شدیدکل خانواده به مرد	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بی‌نیاز	۳۱۵	۶۵
درگیری ذهنی با نیازهای والدین	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار کم	۱۶۸	۳۴

وابستگی والدین پدر توسط پنج گروه سوال و درپنج حالت "از انواع مدل‌های وابستگی" درنظر گرفته شد. در بررسی وابستگی محل زندگی والدین به پدر در تقریباً یک سوم از خانواده‌ها محل زندگی والدین مستقل است. وابستگی درآمد والدین به مرد تقریباً نیمی از والدین درآمد مستقل دارند. وابستگی مراقبتی والدین به مرد تقریباً یک چهارم از خانواده‌ها مادرزرگ و پدرزرگ پدری سالم دارند. برای نیاز شدید کل خانواده به مرد بیشترین فراوانی متعلق به گزینه والدین بسیار کم نیازمند کمک مرد، می‌باشند. درگیری-های ذهنی با نیازهای والدین بیشترین فراوانی متعلق به گزینه بسیار کم درگیری ذهنی پدر با نیازهای والدین، است. در تقریباً دو سوم از خانواده‌ها زن خانه‌دار است.

جدول شماره (۵): فراوانی میزان قدرت و نفوذ زن در خانواده‌های پاسخگویان- پدران مورد بررسی

سوال یا مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص اصلی	گزینه	فراوانی	درصد
مشاوره کردن با زن	(ازبسیار کم، تا... بسیار زیاد)	نما	زیاد	۱۹۰	۳۸
انتخاب مکان مسکن توسط زن		نما	متوسط	۲۳۶	۴۷
انتخاب نام بچه‌ها		نما	متوسط	۳۷۱	۷۴
تنظیم رفت و آمد بچه‌ها		نما	متوسط	۲۳۲	۴۶
اطلاع از مرادوات مالی مرد باوالدین مرد		نما	کم	۱۹۰	۳۸
توضیح اتفاقات اساسی بیرون خانه بازن		نما	متوسط	۱۹۹	۴۰

قدرت و نفوذ زن شش‌گروه سوال با پنج گزینه "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" دارد. در ۱۹۰ خانواده (۳۸ درصد) از خانواده‌ها مشاوره کردن با زن توسط پدر زیاد انجام می‌شود. در انتخاب مکان مسکن توسط زن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه نفوذ متوسط است. در انتخاب نام بچه‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه نفوذ متوسط است. برای تنظیم رفت و آمد بچه‌ها، بیشترین فراوانی متعلق به گزینه نفوذ متوسط است. اطلاع زن از مرادوات مالی مرد با والدین مرد بیشترین فراوانی متعلق به گزینه نفوذ کم زن است، پدر کم خانواده و زن خود را در جریان مرادوات مالی خود با والدین می‌گذارد. در توضیح اتفاقات اساسی بیرون خانه با زن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه نفوذ کم است. البته از آنجایی که از پدران این اطلاعات گرفته شده است ممکن است پاسخ‌ها ناشی از برداشت شخصی آنان باشد که سبب خطا در پاسخ‌ها می‌شود.

جدول شماره (۶): فراوانی میزان تفاوت نسلی بین پدر و فرزندان در خانواده‌های پدران مورد بررسی

درصد	فراوانی	گزینه	شاخص اصلی	انواع گزینه‌ها	سوالات یا مولفه‌های هر متغیر
۲۸	۱۴۱	متوسط	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	کنکور دادن
۲۶	۱۳۳	بسیار کم	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	درک زرنگی‌های دیگران و انتخاب مسیر
۲۰	۹۸	متوسط	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	حفظ حدود خانوادگی و اسرار داری
۲۸	۱۴۲	متوسط	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	کسب درآمد از طرق مختلف

میزان تفاوت نسلی بین پدر و فرزندان در خانواده‌ها چهار گروه سوال، هر سوال پنج حالت "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" دارد. از کل پدران پاسخگو در ۱۴۲ خانواده، (۲۸ درصد) تقریباً یک سوم از خانواده‌ها پدر فقط مهارت کنکور دادن را یاد گرفته است و در دوران جوانی تجربه اصلی او فقط درس خواندن بوده است. میزان تجربه‌های پدر از آشنایی با زرنگی بازی‌های دیگران و نحوه انتخاب مسیر زندگی توسط پدر در دوران جوانی بیشترین فراوانی متعلق به گزینه بسیار کم است، این نشان می‌دهد که پدران غرق در دنیایی دیگر غیر از تجربه اندوزی از زندگی مستقیم‌اند. میزان یادگیری روش‌های کسب درآمد از طرق مختلف مثل نجاری، بنایی، آشپزی، رانندگی و ... بیشترین فراوانی متعلق به گزینه یادگیری متوسط است. پدر به طور متوسط مهارت‌های دیگر ضروری را یاد گرفته است.

جدول شماره (۷): فراوانی میزان درخواست پدر جهت کسب دانش و سطح آشنایی او با تکنولوژی‌های جدید

درصد	فراوانی	گزینه	شاخص	انواع گزینه‌ها	مولفه‌های هر متغیر
۳۰	۱۵۴	هیچ اطلاعاتی	نما	هیچ اطلاعاتی، اطلاعات شفلی، مذهبی،	نوع اطلاعاتی که پدر
۱۹	۹۶	اطلاع از روابط اعضای خانواده	اطلاع از روابط اعضای خانواده، شناخت	اطلاع از روابط اعضای خانواده، شناخت	جستجوی کند
۱۶	۸۲	اطلاعات شفلی	اطلاعات شفلی	بچه‌ها، روان‌شناسی، علمی، دانشی	
۳۰	۱۴۸	بسیار کم	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	توان استفاده از بلوتوس موبایل
۳۴	۱۷۰	بسیار کم	نما	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	توان استفاده از اینترنت کامپیوتر

میزان درخواست پدر جهت کسب دانش و سطح آشنایی او با تکنولوژی‌های جدید توسط سه گروه سوال سنجیده شده است. در سوال اول از حالت‌های "هیچ اطلاعاتی، اطلاعات شغلی، اطلاعات مذهبی، اطلاع از روابط اعضای خانواده، شناخت بچه‌ها، روان‌شناسی علمی، دانشی علمی" بیشترین فراوانی متعلق به گزینه هیچ اطلاعاتی است، و در یک سوم از خانواده‌ها پدر هیچ اطلاعاتی را لازم نمی‌بیند که به دست آورد و همین که هست را کافی برای زندگی می‌داند. در همین سوال ۹۶ نفر از پدران مایل بودند که از اسرار فرزند و زن خود و دیگران بیشتر سر در آورند تا بتوانند بفهمند چه رخ می‌دهد و دیگران چگونه و چه طور عمل می‌کنند. توان استفاده پدر از بلوتوس موبایل نیز بررسی شد. بیشترین فراوانی متعلق به گزینه توانایی بسیار کم است، و تقریباً یک چهارم از پدران توان استفاده از این ابزار جدید را دارند. در توان استفاده از اینترنت کامپیوتر بیشترین فراوانی متعلق به گزینه توان بسیار کم است و در ۳۴ درصد تقریباً یک چهارم از پدران یا خانواده‌ها، پدر به میزان بسیار کم و یا هیچ اطلاعی از نحوه استفاده از اینترنت و کامپیوتر ندارد.

متغیرهای مستقل سطح خرد

این متغیرها شامل: نوع پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در خانواده، نوع وظایف ...، میزان پدرسالاری، شناخت میزان تابعیت و سازگاری زن در خانه هستند.

نوع پنداشت پدران از نقش و جایگاه خود در خانواده در چهار حوزه فرزندان، همسر، مدیریت خانه، تعهد به والدین مورد بررسی قرار گرفت. هر مولفه دارای چند سوال و هر سوال پنج حالت پاسخ "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" دارد. در مورد فرزندان پنج سوال مطرح شده است. کارآمدی پدر در حل مشکلات درسی بچه‌ها در خانواده‌ها نشان می‌دهد: در تعداد ۲۱۰ خانواده یا تقریباً نیمی از آن‌ها پنداشت پدر کمک به مشکلات درسی بچه‌ها به طور متوسط است. در ۲۴۰ نفر، تقریباً نیمی از پدران پدر به طور متوسط می‌پندارد وظیفه‌ی آرامش دهنده‌گی و دوستی با بچه‌ها دارد. در بررسی پنداشت پدر از لزوم همراه و همبازی شدن با بچه‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است. در پنداشت پدر از توجه او به بلوغ بچه‌ها و حل مسائل آن‌ها بیشترین فراوانی (۴۶ درصد) تقریباً نیمی از خانواده‌ها متعلق به گزینه متوسط است. در زمینه آوردن شادمانی و تفریح برای خانواده و برنامه‌ریزی فضاهای تفریحی و شادکردن بچه‌ها در خانه بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است.

پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در مورد همسر نیز در شش سوال طرح شد. از کل پدران پاسخگو، ۴۵ درصد تقریباً نیمی از خانواده‌ها، پدر می‌پندارد همسر او به اندازه نفر دوم در خانه مهم است (نفر اول خود پدر است). در مشورت با مادر برای تربیت بچه‌ها نیز بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است. بررسی پنداشت پدر از هدیه دادن به زن خود در خانه (۴۶ درصد) خانواده‌ها به طور متوسط است. پنداشت پدر در توجه به غم‌ها و غصه‌های شخصی زن و همدردی با زن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است. پنجمین پنداشت پدر در زمینه کمک به زن در کارهای خانه است و بیشترین فراوانی گزینه متوسط

است. در صمیمی بودن با زن و لزوم ایجاد فضای صمیمی و دوستانه و خودمانی درخانه بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است.

جدول شماره (۸): فراوانی نوع پنداشت پدران از نقش و جایگاه خود در خانواده‌های مورد بررسی بر حسب چهاربعد

درصد	فراوانی	نوع گزینه	شاخص	انواع حالت‌های انتخابی	پنداشت پدران از نقش و جایگاه خود: مؤلفه‌ها و سوالات اساسی
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	در مورد فرزندان
۴۲	۲۱۰	متوسط	نما		کارآمدی درحل مشکلات درسی بچه‌ها
۴۸	۲۴۰	متوسط	نما		آرامش دهنده و دوست با بچه‌ها
۳۶	۱۷۶	متوسط	نما		همبازی شدن با بچه‌ها در خانه
۴۶	۲۳۱	متوسط	نما		توجه به بلوغ بچه‌ها و حل مسایل این دوره
۴۸	۲۴۰	متوسط	نما		پدري اهل تفریح و شاد کردن بچه‌ها در
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	در مورد زن
۴۵	۲۲۱	متوسط	نما		الویت دادن به زن در خانه
۴۶	۲۳۱	متوسط	نما		مشورت با مادر برای تربیت بچه‌ها
۴۶	۲۳۰	متوسط	نما		هدیه دادن به زن
۴۴	۲۲۰	متوسط	نما		شریک غم و همدردی با زن
۳۴	۱۷۱	متوسط	نما		کمک به زن در کارهای خانه
۵۴	۲۶۹	متوسط	نما		صمیمی با زن
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	در مدیریت خانه
۶۰	۳۰۲	متوسط	نما		مهربانی با خانواده
۴۳	۲۱۶	متوسط	نما		آشنا با وسایل و تکنولوژی در خانه
۷۰	۳۲۵	متوسط	نما		حفظ و تامین امنیت اعضای خانواده
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	در وابستگی به والدین
۵۷	۲۸۷	متوسط	نما		مسئول در برابر خانواده والدینی خود
۴۸	۲۴۲	متوسط	نما		پیگیری مشکلات خانواده پدری خود
۴۴	۲۱۶	متوسط	نما		از خود گذشته برای فامیل
۶۱	۳۰۶	متوسط	نما		مردمدار و توجه به دیگران

در بررسی پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در مدیریت خانه سه سوال طرح شد. در مهربانی با خانواده و فامیل بیشترین فراوانی گزینه متوسط است. آشنایی با وسایل و تکنولوژی‌های مورد استفاده در خانه و توان تعمیر و کار کردن با آن‌ها در زمان خرابی بیشترین فراوانی متوسط است. بررسی پنداشت پدر از لزوم حفظ و تامین امنیت اعضای خانواده توسط پدر بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است. در بررسی پنداشت پدر از نقش و جایگاه خود در تعهد به والدین خود چهار سوال طرح شد. از حداقل احساس تعهد به شکل احساس مسئولیت ساده تا حداکثر احساس تعهد به شکل مداخله و پیگیری نه تنها

مشکلات والدین بلکه همه فامیل و حتی هم شهری‌ها را در نظر گرفتیم. مسئول در برابر خانواده والدینی (پدر و مادر و خواهرها و برادرها) بیشترین فراوانی متعلق به ۵۷ درصد خانواده‌ها است که به طور متوسط پدر احساس تعهد می‌کند. در پیگیری به شکل دخالت در حل مشکلات خانواده پدری خود بدون اعلام نیاز آن‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه احساس تعهد متوسط است. در پنداشت پدر از لزوم از خود گذشتگی برای فامیل بیشترین فراوانی احساس تعهد متوسط است و این همان روحیه قوم‌مداری و تعلق به خانواده گسترده است. در پنداشت پدر از مردم‌دار بودن و توجه به جامعه و حفظ آبرو از طریق توجه به در و همسایه بیشترین فراوانی متعلق به گزینه احساس تعهد متوسط است.

جدول شماره (۹): فراوانی نوع وظایف عملی پدران در خانواده‌های مورد بررسی بر حسب سنتی یا امروزی بودن آن

درصد	فراوانی	نوع گزینه	شاخص	انواع حالت‌های انتخابی	نوع نقش	نوع وظایف عملی پدر: مولفه‌ها و سوالات اساسی
در مورد فرزندان						
۳۴	۱۶۸	متوسط	نما	بسیار کم، کم، متوسط، زیاد.	امروزی	همبازی و رفیق شدن با بچه‌ها در خانه
۲۶	۱۳۱	متوسط	نما	بسیار زیاد	امروزی	تفریح و شاد کردن بچه‌ها
۳۸	۱۹۰	متوسط	نما		امروزی	توجه به بلوغ بچه‌ها و تعادل روانی او
۴۰	۲۰۲	بسیار کم	نما		امروزی	توجه به نیازها و روحیات بچه‌ها
در مورد زن						
				بسیار کم، کم، متوسط،		
۳۸	۱۹۰	زیاد	نما	زیاد، بسیار زیاد	امروزی	مهربانی و صمیمیت با همسر
۳۵	۱۷۶	زیاد	نما		امروزی	همانگی با مادر برای تربیت بچه‌ها
۳۵	۱۷۵	زیاد	نما		امروزی	توجه به عواطف همسر خود
۳۲	۱۶۶	متوسط	نما		امروزی	همکاری در کارهای روزانه منزل
۳۷	۱۶۸	زیاد	نما		امروزی	شریک غم و غصه‌های زن شدن
۳۵	۱۷۶	متوسط	نما		امروزی	هدیه دادن به زن
۳۷	۱۸۳	زیاد	نما		امروزی	حفظ حرمت و احترام به زن
در مدیریت خانه						
				بسیار کم، کم، متوسط،		
۳۵	۱۷۷	متوسط	نما	زیاد، بسیار زیاد	امروزی	ایجاد آرامش و جو دوستانه در خانه
۳۸	۱۸۸	بسیار زیاد	نما		سنتی	تامین امنیت اعضای خانواده
۳۶	۱۸۰	متوسط	نما		سنتی	ارتباط کلامی مناسب و بیان احساس
در وابستگی به والدین						
					سنتی	مداخله در حل مشکلات خواهر و برادر
۳۴	۱۶۹	کم	نما	بسیار کم، کم، متوسط،	سنتی	میزان کمک مالی به برادر و خواهر
۳۷	۱۸۵	متوسط	نما	زیاد، بسیار زیاد	سنتی	درگیری ذهنی با مسائل خواهر و برادرها
۳۴	۱۶۸	بسیار کم	نما		سنتی	احساس ضروری بودن کمک او به خانواده پدری
۶۱	۳۰۹	بسیار کم	نما		سنتی	

همان طور که ملاحظه می‌کنید فراوانی نوع وظایف پدران در خانواده‌های مورد بررسی برحسب سنتی یا امروزی بودن آن در چهار بعد پرسش شد. هر سوال پنج پاسخ "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" دارد. نوع وظایف پدران در مورد فرزندان با چهار سوال طرح شد. میزان همراه و رفیق و همبازی شدن با بچه‌ها، بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است. ایجاد شادمانی و تفریح برای خانواده و برنامه‌ریزی فضاهای تفریحی و شاد کردن بچه‌ها در خانه بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است. در توجه به بلوغ بچه‌ها و حل مسایل آن‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است. توجه به نیازها و روحیات بچه‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است.

وظایف عملی پدران در مورد همسر نیز با هفت سوال پرسیده شد. در مهربانی و صمیمیت با همسر بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام زیاد این وظیفه است. هماهنگی با مادر برای تربیت بچه‌ها بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام زیاد این وظیفه است. در توجه به عواطف همسر خود بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام زیاد این وظیفه است. همکاری در کارهای روزانه منزل بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است. در شریک غم و غصه‌های زن شدن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام زیاد این وظیفه است. در هدیه دادن به زن و قدردانی مادی از زن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام متوسط این وظیفه است. در حفظ حرمت و احترام به زن بیشترین فراوانی متعلق به گزینه انجام زیاد این وظیفه است.

وظایف عملی پدر در مدیریت خانه با سه سوال طرح شد. ایجاد آرامش و جو دوستانه در خانه بیشترین فراوانی در ۳۵ درصد از خانواده‌ها (تقریباً دو سوم) پدر به طور متوسط مهربانی می‌کند. در حفظ و تامین امنیت اعضای خانواده بیشترین فراوانی متعلق به گزینه بسیار زیاد است. ارتباط کلامی مناسب و بیان احساس خود به خانواده بیشترین فراوانی متعلق به گزینه متوسط است.

وظایف عملی پدر در تعهد به والدین خود با چهار سوال در چهار سطح از حداقل (احساس مسئولیت ساده) تا حداکثر احساس تعهد (پیگیری مشکلات والدین) در نظر گرفته شد. بیشترین فراوانی در ۳۳ درصد (یک سوم) خانواده‌ها پدر به طور کم عملاً مداخله می‌کند. میزان کمک مالی به برادرها و خواهرهای خود بیشترین فراوانی متعلق به ۳۷ درصد (تقریباً یک سوم) با گزینه متوسط است. درگیری ذهنی پدر برای حل مسائل خواهرها و برادرها بیشترین فراوانی (۳۴ درصد که تقریباً یک سوم) گزینه بسیار کم است. این همان روحیه تعلق به خانواده گسترده است. احساس ضروری بودن کمک او به خانواده پدری بیشترین فراوانی (۶۱ درصد یعنی تقریباً دو سوم از پدران) گزینه بسیار کم است.

پدرسالاری در چهار بعد سنجیده شده است: ۱. اعمال قدرت پدر ۲. دخالت در تصمیم‌گیری ۳. پای‌بندی و احساس تعلق به خانواده گسترده ۴. شخصیت روانی پدر. هر بعد دارای چند سوال است، هر پاسخ پنج حالت "بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد" دارد.

اعمال قدرت پدر با شش سوال: فشار برای حرمت‌گذاری بچه‌ها به پدر بیشترین فراوانی گزینه زیاد است. ۳۳ درصد پدران روی فرزندان این فشار را می‌آورند. در رعایت تشریفات با پدر بیشترین فراوانی (۳۲ درصد) گزینه متوسط است. کنترل و تنظیم روابط با غریبه‌ها و افراد جدید بیشترین فراوانی (۷۷ درصد) گزینه متوسط است. تنظیم رفت و آمد و مهمانی‌ها با دوستان بیشترین فراوانی (۳۹ درصد) گزینه زیاد است. الویت به استراحت پدر در خانه بیشترین فراوانی (۳۵ درصد) گزینه متوسط است.

جدول شماره (۱۰): فراوانی میزان پدرسالاری در خانواده‌های مورد بررسی بر حسب چهار مولفه آن

درصد	فراوانی	نوع گزینه	شاخص	انواع حالت‌های انتخابی	مولفه‌ها و سوالات اساسی
اعمال قدرت پدر					
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	فشار برای حرمت‌گذاری به پدر
۴۲	۲۰۸	زیاد	نما		میزان جبروت و قدرت در خانه
۴۸	۲۱۰	متوسط	نما		رعایت تشریفات با پدر
۷۷	۳۸۶	متوسط	نما		کنترل و تنظیم روابط با غریبه‌ها و
۴۶	۲۳۲	متوسط	نما		تنظیم رفت و آمد و مهمانی‌ها با دوستان
۳۹	۱۹۵	زیاد	نما		الویت به پدر برای استراحت و رفع خستگی او
۳۵	۱۷۶	متوسط	نما		
دخالت در تصمیم‌گیری‌ها					
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	انتخاب نام فرزند
۷۳	۳۹۶	متوسط	نما		حق جابجا کردن مسکن و خرید خانه
۴۶	۲۳۲	متوسط	نما		انتخاب دوستان بچه‌ها
۳۴	۲۲۳	متوسط	نما		انتخاب روابط خانوادگی و کنترل ارتباطات فامیلی
۴۶	۲۳۲	متوسط	نما		
تعهد به خانواده گسترده					
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	میزان پذیرش رفتارهای پدر خود
۳۲	۱۶۰	زیاد	نما		نوع الگوی رفتاری پدران در خانه
۳۷	۱۸۴	فقط پدر خود	نما		تعهد برای کمک به خواهر و برادر
۳۷	۱۸۵	متوسط	نما		آمادگی مداخله در رفع نیازهای برادر و خواهرها
۳۴	۱۶۹	کم	نما		مخفی کردن میزان انرژی و وقت مصرفی برای خانواده پدری
۳۸	۱۸۸	زیاد	نما		
شخصیت روانی پدر					
				بسیار کم، کم، متوسط، زیاد، بسیار زیاد	کنترل‌گر و تنظیم‌کننده همه
۵۱	۲۵۷	متوسط	نما		جدی و خشک و خشن بودن
۴۲	۲۱۲	متوسط	نما		دستور دهنده و مداخله‌گر
۵۱	۲۳۵	متوسط	نما		پر قدرت و اعمال نفوذ بر همه
۵۶	۲۸۲	بسیار زیاد	نما		بی‌توجه به تصمیمات دیگران و خودرایی
۳۹	۱۹۷	متوسط	نما		

دخالت در تصمیم‌گیری چهار سوال دارد. انتخاب نام فرزند (۷۳ درصد، دوسوم پدران) بیشترین فراوانی گزینه متوسط است. حق جابجا کردن مسکن و خرید خانه بیشترین فراوانی (۳۶ درصد) گزینه متوسط

است. انتخاب دوستان بچه‌ها و روابط با افراد جدید بیشترین فراوانی (۳۴ درصد) گزینه متوسط است. کنترل ارتباطات فامیلی و تنظیم رفت و آمد و مهمانی‌ها (۴۶ درصد) پدر به طور بسیار زیاد همه کاره تنظیم رفت و آمد و مهمانی‌ها با دوستان است.

پای‌بندی و احساس تعلق به خانواده گسترده پنج سوال دارد. میزان پذیرش رفتارهای پدر به عنوان الگو بیشترین فراوانی (۳۲ درصد) گزینه زیاد است. مقدار کمک به خواهر و برادر خود بیشترین فراوانی گزینه متوسط است. آمادگی مداخله برای رفع نیازهای خواهران و برادران بیشترین فراوانی گزینه کم است. مخفی کردن میزان انرژی و وقت صرف شده برای خانواده پدری از همسر (۳۸ درصد) گزینه زیاد است و پدر زیاد معتقد است صرف وقت و انرژی برای خانواده والدینش ربطی به زن و بچه او ندارد.

شخصیت روانی پدر پنج سوال دارد. در کنترل‌گری و تنظیم‌کنندگی بیشترین فراوانی (۵۱ درصد) گزینه متوسط است. شخصیت خشن و جدی و خشک بیشترین فراوانی (۴۲ درصد پدران) گزینه متوسط است. شخصیت دستور دهنده و مداخله‌گر بیشترین فراوانی (۵۱ درصد پدران) گزینه متوسط است. شخصیت پر قدرت و اعمال نفوذگر بر همه (۳۴ درصد) بیشترین فراوانی گزینه بسیار زیاد است. شخصیت بی‌توجه به تصمیمات دیگران و خودرایی بیشترین فراوانی (۳۹ درصد) گزینه متوسط است.

تابعیت و سازگاری زن هفت سوال دارد. از حداقل تابعیت به شکل درگیری و کتک‌کاری تا حداکثر احساس تابعیت و سازگاری به شکل اطمینان کامل به مرد بررسی شد.

جدول شماره (۱۱): فراوانی میزان تابعیت و سازگاری زن در خانواده‌های مورد بررسی بر حسب چهار مولفه آن

سوال‌ات یا مولفه‌های هر متغیر	انواع گزینه‌ها	شاخص اصلی	گزینه	فراوانی	درصد
اطمینان کامل به همدیگر	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار زیاد	۲۳۲	۴۶
علاقه‌مندی و احساس تعلق	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	زیاد	۱۷۱	۳۴
اختلاف‌نظرهای معمولی	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	کم	۱۹۶	۳۹
بگو مگوهای خانوادگی	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار کم	۲۲۴	۴۵
درگیری و دعوی طولانی	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار کم	۲۳۸	۴۸
داد و بیداد و پرت کردن اشیاء	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار کم	۳۲۲	۶۴
کتک‌کاری	(بسیار کم، کم، ..... بسیار زیاد)	نما	بسیار کم	۳۶۵	۷۳

در اطمینان کامل به همدیگر بیشترین فراوانی متعلق به (۴۶ درصد) پدران، بسیار زیاد اطمینان کامل به زن خود دارند. علاقه‌مندی و احساس تعلق بیشترین فراوانی متعلق ۳۴ درصد پدران با گزینه زیاد است. در اختلاف نظرهای معمولی بیشترین فراوانی در گزینه کم است. از کل پدران پاسخگو ۳۹ درصد دائماً با زن خود اختلاف نظرهای معمولی دارند. بگو مگوهایی که به گوش دیگران رسیده است، بیشترین فراوانی

گزینه بسیار کم است. از کل پدران پاسخگو ۴۵ درصد در خانواده بگو مگوهای بلند دارند. درگیری و دعوی طولانی بیشترین فراوانی (۴۸ درصد) متعلق به گزینه بسیار کم است. این همان جنگ گرم زیر یک سقف است. داد و بیداد و پرت کردن اشیاء بیشترین فراوانی متعلق به گزینه بسیار کم است در ۶۴ درصد پدران داد و بیداد و پرت کردن اشیاء کم است و بچه‌ها کم شاهد صحنه درگیری والدین به شکل دائمی هستند. میزان کتک کاری در خانواده بیشترین فراوانی (۷۳ درصد) خانواده‌ها بسیار کم است.

خلاصه و جمع‌بندی

در ۷۲ درصد از پاسخگویان سن زن کمتر از مرد است و فقط ۱ درصد پاسخگویان زن و مرد هم سن بودند. در یک سوم پاسخگویان شغل مرد بسیار بالاتر از زن است. فقط ۳ درصد پاسخگویان شغل زن بسیار بالاتر از مرد است. تفاوت درآمد ۴۶ درصد از مردها بسیار بیشتر از زن‌هاست فقط در ۲ درصد از زن‌ها درآمد بسیار بیشتر از مردهاست. در ۱۴ درصد از افراد جامعه درآمد مرد و زن برابر است. فقط در یک درصد از آنان طبقه اجتماعی زن بسیار بالاتر از مرد است. در ۳ درصد آنان مرد بسیار بالاتر از زن است.

در حالی که طبقه اجتماعی و سطح تحصیل زن و مرد در بیشتر ازدواج‌ها در تهران برابر است یعنی زن و مرد از خانواده‌هایی هم طبقه هستند و تحصیلات یکسانی دارند، اما هم سطح درآمد و هم نوع شغل در مردان بسیار بالاتر از زنان است. سن زنان در ازدواج نیز کمتر از مردان است از سوی دیگر ۶۲ درصد این زنان خانه‌دار هستند و فقط ۳۰٪ از زنان در این خانواده‌ها شاغل هستند. این وضعیت نشانگر فرهنگ ازدواج در ایران است که زنان و مردان با تحصیلات برابر و طبقه اجتماعی برابر ازدواج می‌کنند اما پس از ازدواج زن وادار به خانه‌نشینی می‌شود، و زنان شاغل هم دارای مشاغلی به مراتب پایین‌تر از مردان خود هستند. هم فرهنگ شغلی و هم فرهنگ ازدواج هر دو زنان را به خانه‌داری یا گرفتن شغل‌های پایین‌تر در جامعه سوق می‌دهند.

میزان تعهد عملی پدر به خانواده مادری خود نیز بررسی شده است. در میان پدران پاسخگو ۴ درصد آنان دارای پدر و مادر در قید حیات هستند. فقط ۲۶ درصد آنان تقریباً ۱/۳ خانواده‌ها پدر و مادر هر دو فوت کرده‌اند، در ۲۶ درصد آنان نیز فقط یکی از والدین در قید حیات است. در جامعه مورد بررسی، ۲۵ درصد پدران والدین خود را از دست داده‌اند و ۳۵ درصد آنان والدین محل زندگی مستقل از همه بچه‌ها دارند و فقط در ۱۴ درصد پدران، والدین با این افراد زندگی می‌کنند. و در ۲۴ درصد موارد والدین وابسته به فرزند دیگر هستند. از نظر وابستگی به درآمد والدین ۵۵ درصد والدین درآمد جدا دارند، و ۲۰ درصد آن‌ها وابسته به بچه‌های خود هستند و فقط ۱۴ درصد از پدران مورد بررسی ما، درآمد والدین خود را تأمین می‌کنند. تقریباً نیمی از والدین (۴۰ درصد) در ایران محل زندگی مستقل ندارند و به فرزندان خود متکی هستند. ۴۵ درصد والدین وابستگی مالی به فرزندان خود دارند، اگر والدین مرده را مستقل فرض کنیم.

در ۲۵ درصد موارد والدین فوت کرده‌اند و در ۲۶ درصد هر دو سالم هستند و ۲۲ درصد دیگر والدین تقریباً سالم و ۳۰ درصد والدین از نظر سلامت کلی کمی بیمار یا مزمن یا زمین‌گیر هستند. در ۶۵ درصد پدران، در خانواده کسی به آن‌ها نیاز ندارد و از نظر احساس ذهنی از والدین خود آزاد هستند، در ۱۸ درصد پدران یکی از والدین به آن‌ها نیاز دارد، و ۱۰ پدران لازم است به خواهرها و برادرهای خود کمک کنند. از میان کل پدران ۳۴ درصد آنان (یک سوم) پدران والدین نیاز به کمک آن‌ها ندارند، و ۲۴ درصد آن‌ها درگیری ذهنی زیاد و بسیار زیاد برای رفع نیازهای خانواده خود دارند. در واقع یک سوم پدران در جامعه مورد بررسی درگیر کمک ذهنی به خانواده والدینی خود هستند.

۴۰ درصد پدران مورد بررسی بازنشسته هستند و ۷۶ درصد آنان یک شغل دارند و ۱۹ درصد آنان دو شغله، و ۷ درصد پدران سه شغله هستند. نوع شغل پدران در ۵۰ درصد موارد در رده ۵: شامل مشاغل متوسطی چون اموراداری و صاحبان وسایل حمل و نقل عمومی و ... می‌باشد، ۳۳ درصد پدران بالاتر از این رده شغلی هستند (معلم، تکنسین‌ها، اپراتورها، پرستار، ماما، صاحبان فروشگاه، مغازه‌دار مستقل، مهندسین فعالاً بیکار و ...) و ۲۷ درصد پدران پایین‌تر از این یعنی در رده بیکاران فصلی، کارگر و دست‌فروش. شغل‌های فصلی خدماتی جزء، فروشنده بدون سرمایه هستند. ۱۳/۵ درصد پدران ۷ ساعت و کمتر کار می‌کنند و ۸۰ درصد پدران بین ۸ تا ۹ ساعت از خانه دورند. ۶۷ درصد خانواده‌ها زنان خانه‌دارند و ۸ درصد دارای مشاغلی در رده ۶ و بالاترند. ۱۹٪ نیز در مشاغل رده ۵ هستند. دو سوم خانواده‌های مورد بررسی در تهران زنان خانه‌دار هستند. پدران اکثراً (۷۶ درصد) آنان یک شغل دارند. فقط ۲۵ درصد پدران دو و سه شغله هستند. فشار کار و فشار ساعت کاری بر پدران واقعی نیست و ناشی از جو اقتصادی و تورم همگی خود را درگیر ارزیابی می‌کنند. اما عملاً ۹۳ درصد پدران کمتر و یا حدود نه ساعت دور از خانه هستند.

پنداشت پدران از نقش‌هایی که فکر می‌کنند برای فرزندان خود دارند. در ۳۷ درصد پدران وظیفه‌ای برای خود قائل نیستند و ۴۲ درصد متوسط احساس وظیفه می‌کنند. ۲۱ درصد خود را کاملاً درحل مشکل درسی بچه‌ها دخیل می‌دانند. در تفریحات و رفاقت با بچه‌ها پدرها بیشتر خود را موظف می‌دانند، فقط ۱۹ درصد پدران در تفریحات بچه‌ها نقش خود را کم می‌دانند، ۲۵ درصد پدران به مسئله بلوغ بچه‌ها کاری ندارند، ۳۴ درصد پدرها حوصله همبازی شدن با بچه‌ها را ندارند و ۱۳ درصد حوصله دوست بودن با بچه‌های خود را ندارند و ۳۷ درصد پدرها می‌دانند که به درس بچه‌ها کاری ندارند. در مورد فرزندان در حوزه تفریحات پدران بیشتر از بقیه حوزه‌ها خود را دخیل می‌دانند.

پنداشت پدران از نحوه رابطه با همسر خود ۳۸ درصد پدران بچه‌های خود را مهم‌تر از زن خود می‌پندارند و ۴۵ درصد می‌پندارند که به هر دو لازم است توجه کنند، ۴۶ درصد پدران برای تربیت بچه‌ها، مشورت با مادر را کاملاً لازم می‌دانند، و فقط ۱۴ درصد مادر را برکنار می‌پندارند. ۲۳ درصد مردان خود را اهل هدیه دادن به زن نمی‌دانند و ۱۳ درصد مردان اهل همدردی در غم‌های همسر خود نیستند، ۳۸

درصد مردان خود را اهل کمک در کارهای خانه را نمی‌دانند. فقط ۲۸ درصد پنداشت کمک در کارهای داخلی را دارند. ۸ درصد مردان خود را اهل صمیمی بودن با همسرشان نمی‌دانند. ۵۳ درصد مردان خود را اهل صمیمی بودن با همسرشان می‌دانند. در پنداشت پدران از نحوه مدیریت خانه ۶۰ درصد مردان کاملاً خود را پدر مهربان در خانواده می‌دانند، و فقط ۶ درصد آنان می‌پندارند در خانه مهربان نیستند، ۳۲ درصد پدران خود را آشنا با وسایل و تکنولوژی جدید نمی‌بینند، و فقط ۲۴ درصد خود را آشنا با این وسایل می‌دانند. ۷۰ درصد پدران می‌پندارند که خودشان در تامین امنیت خانواده نقش دارند و ۵ درصد خود را ناتوان می‌دانند. در پنداشت پدران از تعهد به والدین خودشان، ۵۷ درصد پدران کاملاً وظیفه خود می‌دانند که در برابر دیگرانی غیر از والدین و خواهر و برادرهایشان مسئول باشند فقط ۷ درصد خود را کمی مسئول می‌دانستند. ۴۸ درصد پدران به طور متوسط مایل به پیگیری و حل مشکلات دیگران بودند. ۲۸ درصد کاملاً خود را مسئول پیگیری مشکلات افراد غیر خانواده خود می‌دانند. ۲۹ درصد پدران برای نیازهای فامیل از خود گذشته‌گی کمتر می‌کنند ۲۶ درصد آنان خود را کاملاً از خود گذشته برای فامیل می‌دانند. ۶۱ درصد پدران خود را خانواده دوست و مردم‌دار می‌دانند و ۵ درصد خود را مردم‌دار می‌دانند.

در انجام وظایف عملی در خانه در کل پدران بسیار کم با مادر به هماهنگی تربیتی برای بچه‌ها می‌پردازند. ۳۲ درصد پدران به طور متوسط این هماهنگی تربیتی را انجام می‌دهند، ۳۵ درصد به عواطف همسر خود توجه زیاد دارند، ۷۱ درصد پدران بسیار کم به عواطف همسر خود می‌پردازند و ۳۰ درصد به طور متوسط به احساسات زن خود توجه می‌کنند. ۳۲ درصد پدران به طور متوسط برای استراحت کردن همسر خود در کارهای منزل با او همکاری می‌کنند. ۲۹ درصد پدران زیاد و ۵ درصد پدران بسیار کم به همکاری با زن می‌پردازند تا همسرشان بتواند استراحت کند. ۳۶ درصد پدران زیاد شریک غم و شادی همسر خود می‌شوند و فقط ۲ درصد بسیار کم به غم همسر خود توجه می‌کنند. ۳۵ درصد به همسر خود به طور متوسط هدیه می‌دهند. ۲۶ درصد بسیار کم و کم هدیه می‌دهند و ۲۵ درصد زیاد به همسر خود هدیه می‌دهند. ۳۶ درصد زیاد به همسر خود احترام می‌گذارند و ۴ درصد پدران بسیار کم به زن خود احترام می‌گذارند، ۳ درصد معتقدند که بسیار زیاد برای زن خود احترام قائل هستند.

در حوزه مدیریت خانه، ۳۵ درصد پدران (بالاترین فراوانی) بطور متوسط فضای دوستانه و آرام در خانه فراهم می‌کنند، ۲۴ درصد بسیار کم و کم به فضای دوستانه در خانه توجه می‌کنند. ۲۸ درصد زیاد به تأمین فضای دوستانه در خانه می‌پردازند. بالاترین فراوانی در ۳۸ درصد پدران بسیار کم و کم امنیت خانواده خود را تأمین می‌کنند. ۲۰ درصد بسیار کم و کم ارتباط کلامی مناسب با خانواده دارند. بیشترین فراوانی متعلق به پدرانی است که ارتباط کلامی آن‌ها با خانواده متوسط است و فقط ۳۱ درصد پدران زیاد ارتباط کلامی مناسب با خانواده دارند.

در تعهد به والدین خود، بیشترین فراوانی متعلق به پدرانی است که کم در حل مسائل خواهر و برادرها مداخله می‌کنند و فقط ۵ درصد افراد با فکر کردن و سنجش شرایط زندگی خانوادگی خود، به حل مسائل

خواهر و برادرها می‌پردازند. ۳۲ درصد پدران زیاد به مسائل خواهر و برادرهای خود مداخله می‌کنند. ۳۷ درصد از پدران به طور متوسط به برادر و خواهرهای خود کمک می‌کنند، ۱۰ درصد بسیار کم به خواهر و برادر خود کمک می‌کنند ۹ درصد بسیار زیاد به این کمک می‌پردازند. ۳۳ درصد درگیری ذهنی بسیار کم و ۱۷ درصد درگیری ذهنی متوسط در مورد نیازهای خواهر و برادرهای خود دارند. در ۱۸ درصد از پدران مورد بررسی، والدین آن‌ها (پدر و مادر) نیاز شدید به کمک دارند. و در ۱۰ درصد خواهرها و برادرهای آنان نیاز شدید به کمک دارند.

در بررسی پدرسالاری ابتدا ساختار قدرت بررسی می‌شود. ساختار قدرت در خانواده به گونه‌ای است که بیشترین فراوانی ۴۲ درصد متعلق به پدرهاست که معتقدند بچه‌ها باید زیاد به پدر خود حرمت بگذارند. ۴۰ درصد پدرها معتقدند بسیار زیاد بچه‌ها باید به پدر خود حرمت بگذارند. و فقط ۱۷ درصد خواهان احترام کم، بسیار کم و متوسط برای خود هستند.

۲۲ درصد از پدران جبروت متوسطی دارند و ۷۷ درصد از پدرها در خانه احترام متوسط دارند. ۱۷ درصد پدرها در خانه از همه بیشتر احترام دارند. ۴۶ درصد بطور متوسط ارتباط با غریبه‌ها را در خانه کنترل می‌کنند و فقط ۶۰ درصد پدرها بسیار کم کنترل ارتباطات خانواده با غریبه‌ها را به عهده دارند. ۳۲ درصد بسیار زیاد و زیاد کنترل خانواده با غریبه‌ها را انجام می‌دهند. در دعوت مهمان به خانواده بیشترین فراوانی متعلق به پدرهاست که زیاد نظر خودشان در دعوت مهمان‌ها به خانه را پیش می‌برند. فقط ۱۴ درصد پدرها بسیار کم و کم در امر مهمان دعوت کردن به خانه دخالت می‌کنند و نظر خودشان را تحمیل نمی‌کنند. فقط ۱۷ درصد پدرها در تلویزیون دیدن زمان استراحت خود تابع نظر اعضای خانواده هستند. در استراحت پدران و استفاده از تلویزیون بیشترین فراوانی متعلق به پدرانی است که بقیه اعضا به تبعیت از پدر برنامه تلویزیون را عوض می‌کنند و ۳۵ درصد پدرها به طور متوسط برنامه خودشان الویت دارد. ۳۵ درصد پدرها زیاد برنامه‌های خودشان الویت دارد.

در حوزه تصمیم‌گیری، ۷۳ درصد پدران در تعیین نام فرزند با همسر خود مشترک تصمیم می‌گیرند. ۱۸ درصد پدران بیشتر خودشان تصمیم می‌گیرند و فقط ۱۸ درصد موارد کمتر پدر و بیشتر مادر نام بچه‌ها را انتخاب کرده است. در جابجایی منزل، بیشترین فراوانی در ۴۶ درصد پدرانی است که معتقدند با همسر خود بطور مشترک نظر می‌دهند و ۱۰ درصد معتقدند کمتر خودشان بیشتر همسرشان در جابجایی مسکن نظر می‌دهد. و ۴۳ درصد معتقدند نظر خود آنان بیشتر از همسرشان در جابجایی منزل و خرید آن اهمیت دارد.

در انتخاب دوستان بچه‌ها ۳۴ درصد پدران با مشورت همسر خود عمل می‌کنند. ۱۰ درصد بیشتر خودشان دوستان بچه‌ها را انتخاب می‌کنند و ۴۳ درصد کمتر خودشان بیشتر همسرشان در انتخاب دوستان بچه‌ها صاحب نظر هستند. در تنظیم روابط با غریبه‌ها و افراد جدید، ۴۶ درصد با همسر خود مشترک و ۳۳ درصد بیشتر خودشان و کمتر همسرشان به کنترل روابط با غریبه‌ها می‌پردازند.

در زمینه پذیرش و قبول الگوهای رفتاری والدین و وابستگی رفتاری و عملی به خانواده قبلی خود: ۳۲ درصد پدران رفتارهای پدر خود را زیاد قبول دارند و فقط ۱۳ درصد بسیار کم و کم الگوی رفتاری پدر خود را می‌پذیرند. ۲۴ درصد بسیار زیاد رفتار پدر خود را قبول دارند. در انتخاب الگوی رفتاری برای خود بیشترین فراوانی در ۳۷ درصد پدران است که فقط پدر خود را به عنوان الگو قبول داشته و ۲ درصد برادر خود را و ۱۱ درصد یکی از اقوام را بعنوان الگو پذیرفته‌اند. در ۱۴ درصد موارد به الگوهای مذهبی اشاره کرده‌اند. در زمینه جدا کردن حساب مالی و انرژی گذاشتن برای خانواده پدری خود از زن و فرزند و بیشترین فراوانی متعلق به ۳۷ درصد پدران است که معتقدند زیاد لازم است به زن و بچه‌ها در مورد پول خرج کردن وقت گذاشتن برای والدین خود و برادر و خواهرها توضیح بدهند. ۱۵ درصد پدران کمک به والدین خود را از همسر خود و فرزندان خود مخفی می‌کنند و ۳۰ درصد گاهی نمی‌گویند و گاهی می‌گویند، و به طور متوسط حق زن خود می‌دانند که اطلاعاتی داشته باشد.

در زمینه شخصیت رفتاری پدرها ۳۵ درصد آنان بسیار کم کم لازم می‌بینند که اشتباهات خود را به خانواده بگویند و ۳۹ درصد آن‌ها به طور متوسط مایل هستند خطاهای خود را به خانواده توضیح دهند. پدران خود را کاملاً قابل احترام و تنظیم کننده خانواده می‌دانند و در مجموع ۸۰ درصد خود را کاملاً قاطع و برنامه‌ریز یا به طور متوسط برنامه‌ریز می‌دانند و فقط ۱۹ درصد خود را کمی قاطع می‌دانند. ۱۵ درصد خود را کاملاً خشن و جدی می‌دانند و بیشتر آنان خود را کمتر یا به طور متوسط جدی و خشن می‌بینند و ۸۹ درصد خود را کاملاً قوی و کنترل کننده مشکلات یا به طور متوسط کنترل کننده مشکلات می‌دانند و فقط ۱۰ درصد خود را کمی قوی ارزیابی کردند.

منابع

- آرون، ر. (۱۳۷۰). *مراحل اساسی اندیشه در جامعه‌شناسی*. ترجمه: باقر، پرهام. تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی.
- ازکیا، م. (۱۳۷۰). *مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی توسعه روستایی*. تهران: انتشارات اطلاعات.
- اعزاز، ش. (۱۳۸۰). *جامعه‌شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر*. تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.
- بروف، ر. (۱۳۶۹). *نظریه‌های توسعه نیافتگی*. ترجمه: علی هاشمی‌گیلانی. تهران: نشر سفیر.
- بشیریه، ح. (۱۳۷۸). *جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران گفتارهایی در جامعه‌شناسی سیاسی*. تهران: نشر نی.
- بشیریه، ح. (۱۳۷۸). *جامعه مدنی و توسعه سیاسی در ایران گفتارهایی در جامعه‌شناسی سیاسی*. تهران: نشر نی.
- دورکیم، ا. (۱۳۶۹). *تقسیم کار اجتماعی*. ترجمه: باقر، پرهام. بابل: کتابسرای بابل.
- رابرتسون، ی. (۱۳۷۲). *درآمدی بر جامعه با تاکید بر نظریه‌های کارکردگرایی ستیز، کنش متقابل نمادی*. ترجمه: حسین، بهروان. مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- ریتزر، ج. (۱۳۷۴). *نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. ترجمه: محسن، ثلاثی. تهران: نشر علمی.
- ریتزر، ج. (۱۳۸۹). *مبانی نظریه جامعه‌شناختی معاصر و ریشه‌های کلاسیک آن*. ترجمه: خلیل، میرزایی. تهران: جامعه‌شناسان.

- ساروخانی، ب. (۱۳۷۵). **جامعه‌شناسی خانواده**. تهران: نشر سروش.
- قاسمی، ز. (۱۳۹۲). **مطالعه تطبیقی تغییرات نقش و کارکرد پدر در خانواده و میزان رضامندی او از موقعیت فعلی خود (دیروز و امروز)**. تهران: معاونت پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.
- کوزر، ل. (۱۳۷۰). **زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی**. ترجمه: محسن، ثلاثی. تهران: انتشارات عالمی.
- کیویستو، پ. (۱۳۷۸). **اندیشه‌های بنیادی در جامعه‌شناسی**. ترجمه: منوچهر، صبوری. تهران: نشر نی.
- کوئن، ب. (۱۳۷۰). **در آمدی بر جامعه‌شناسی**. ترجمه: محسن، ثلاثی. تهران: انتشارات فرهنگ معاصر.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۴). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: منوچهر، صبوری. تهران: اورامان.
- گرفتن، ک؛ و دیگران. (۱۳۷۶). **توسعه انسانی دیدگاه و راهبرد**. ترجمه: غلامرضا خواجه‌پور. تهران: نشر وداد.
- گولد، ج؛ و دیگران. (۱۳۷۶). **فرهنگ علوم اجتماعی**. ترجمه: محمدجواد زاهدی‌مازندرانی. تهران: انتشارات مازیار.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۴). **جامعه‌شناسی**. ترجمه: منوچهر، صبوری. تهران: اورامان.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۴). **دیدگاه‌هایی درباره دگرگونی اجتماعی**. ترجمه: کاووس سیدامامی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی.
- میشل، آ. (۱۳۷۲). **جنش اجتماعی زنان**. ترجمه: هما، زنجانی‌زاده. مشهد: نشر نیکا.
- وبر، م. (۱۳۶۸). **مفاهیم اساسی جامعه‌شناسی**. ترجمه: احمد، صدارتی. تهران: نشر مرکز.
- هولاب، ر. (۱۳۷۸). **یورگن هابرماس نقد در حوزه عمومی**. ترجمه: حین، بشیریه. تهران: نشر نی.